

BYUDJET TASHKILOTLARI BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI

Istamova Asalbonu Ulug'bek qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada byudjet tashkilotlari buxgalteriya hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (IPSAS) moslashtirish masalalari tahlil qilingan. Xalqaro tajriba, jumladan IFAC va CIPFA hisobotlari asosida naqd pul usulidan hisoblash (accrual) usuliga o'tish tendensiyalari ko'rib chiqilgan hamda O'zbekiston Respublikasida ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan Prezidentning PQ-4611-son Qarori va davlat moliyasini boshqarish tizimini takomillashtirish strategiyasi tahlil qilingan. Jahon banki PEFA baholashi natijalari asosida mavjud kamchiliklar aniqlangan hamda byudjet tashkilotlari buxgalteriya hisobini IPSAS talablariga bosqichma-bosqich muvofiqlashtirish bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: IPSAS, byudjet tashkilotlari, davlat sektori buxgalteriya hisobi, accrual usuli, moliyaviy hisobot, PEFA, davlat moliyasini boshqarish, raqamlashtirish, O'zbekiston.

Abstract. This article analyzes the issues of adapting the accounting of budget organizations to International Public Sector Accounting Standards (IPSAS). Based on international experience, including reports by IFAC and CIPFA, the article reviews global trends in the transition from cash-based to accrual-based accounting, as well as the reforms carried out in the Republic of Uzbekistan in this direction, in particular Presidential Resolution PQ-4611 and the strategy for improving the public financial management system. Drawing on the results of the World Bank-coordinated PEFA assessment, the article identifies existing shortcomings and offers specific recommendations for the gradual alignment of budget organizations' accounting with IPSAS requirements.

Keywords: IPSAS, budget organizations, public sector accounting, accrual accounting, financial reporting, PEFA, public financial management, digitalization, Uzbekistan.

Davlat moliyasini boshqarish tizimida shaffoflik va hisobdorlikni oshirish, davlat resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlash bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Bu borada byudjet tashkilotlari buxgalteriya hisobi tizimini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (IPSAS) moslashtirish masalasi alohida dolzarblik kasb etadi, chunki aynan byudjet tashkilotlari davlat xarajatlarining asosiy qismini amalga oshiruvchi bo'g'in hisoblanadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, davlat sektorida naqd pul (kassa) usulidan hisoblash (accrual) usuliga o'tish jarayoni barqaror tendensiyaga ega. IFAC va CIPFA tomonidan tayyorlangan hisobotga ko'ra, 2020-yilda hisoblash usulida hisobot bergan hukumatlarning 57 foizi IPSASdan foydalangan bo'lsa, 2025-yil oxiriga kelib bu ko'rsatkich 73 foizga yetishi, 2030-yilga borib esa accrual asosida hisobot beruvchi yurisdiksiyalarning 81 foizi IPSASni

turli shaklda qo'llashi prognoz qilinmoqda [1; 2]. Bugungi kunda 40 dan ortiq milliy hukumat IPSASni to'liq yoki qisman qabul qilgan bo'lib, ular orasida Qozog'iston Markaziy Osiyo va MDH mintaqasida IPSASni 2013-yil 1-yanvardan barcha davlat sektori tashkilotlari uchun to'g'ridan-to'g'ri milliy standart sifatida joriy etgan birinchi davlat hisoblanadi [3; 4].

O'zbekiston Respublikasida ushbu yo'nalishdagi islohotlar 2020-yildan boshlab izchil xarakter kasb etdi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi PQ-4611-son Qarori bilan moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga bosqichma-bosqich o'tish, buxgalteriya hisobi va audit sohasi mutaxassislarini tezlashtirilgan tarzda tayyorlash chora-tadbirlari belgilandi [5]. Shu bilan bir qatorda, 2020-yil 24-avgustdagi 506-son Qarori bilan tasdiqlangan 2020–2024-yillarda davlat moliyasini boshqarish tizimini takomillashtirish strategiyasida byudjet ijrosi va hisobotini raqamlashtirish, jumladan birlamchi hisob-kitob hujjatlarini elektron shaklga o'tkazish va g'aznachilik nazoratini kengaytirish vazifalari nazarda tutildi [6]. Amalda bu ko'rsatmalar "e-budjet" tizimi, my.soliq.uz platformasi orqali elektron hisob-fakturalar va davlat xaridlari portali kabi raqamli yechimlarning joriy etilishida o'z aksini topdi [7].

Jahon banki koordinatorligida o'tkazilgan so'nggi PEFA (Public Expenditure and Financial Accountability) baholashi natijalariga ko'ra, 2020–2024-yillardagi PFM islohotlari strategiyasi davomida O'zbekistonda byudjet kodeksining yangilanishi, natijaga yo'naltirilgan o'rta muddatli fiskal siyosat va xazina yagona hisobvarag'i qamrovining kengayishi kabi yo'nalishlarda sezilarli yutuqlarga erishilgani qayd etilgan [8]. Shu bilan birga, ko'p yillik dasturli byudjetlashtirish, xavflarga asoslangan ichki audit hamda nazorat organlari mustaqilligini yanada kuchaytirish zarurati saqlanib qolmoqda — bu jihatlar aynan IPSAS talab qiladigan sifatli, to'liq va o'z vaqtida taqdim etiladigan moliyaviy hisobotning zaruriy shart-sharoiti hisoblanadi.

Shuningdek, 2025-yilda davlat ulushi mavjud yirik korxonalar uchun xalqaro standartlar bo'yicha moliyaviy hisobot yuritish majburiy tartibga kiritilib, milliy buxgalteriya hisobi standartlarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish vazifasi Prezident farmoni bilan belgilandi [9]. Mazkur tajribani byudjet tashkilotlari darajasiga bosqichma-bosqich tatbiq etish davlat sektorida moliyaviy intizomni mustahkamlashning muhim yo'nalishi bo'lishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, byudjet tashkilotlari buxgalteriya hisobini xalqaro standartlarga moslashtirish quyidagi yo'nalishlarda izchil ishlarni talab etadi: birinchidan, IPSASga asoslangan milliy byudjet hisobi standartlarini bosqichma-bosqich ishlab chiqish va sinov tartibida joriy etish; ikkinchidan, "e-budjet" va boshqa raqamli tizimlarni IPSAS talablariga moslashtirilgan holda takomillashtirish; uchinchidan, byudjet tashkilotlari buxgalterlarini uzluksiz kasbiy tayyorlash tizimini yo'lga qo'yish; to'rtinchidan, PEFA baholashlarida aniqlangan kamchiliklarni — xususan ichki audit va nazorat organlari mustaqilligini — bartaraf etishga qaratilgan maqsadli chora-tadbirlarni davom ettirish. Ushbu yo'nalishlarning izchil amalga oshirilishi O'zbekistonda davlat moliyasi shaffofligini va xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. IFAC. (2023). Global Public Sector Shift to Accrual Accounting Forecast to Continue. Available at: <https://www.ifac.org/news-events/2023-06/global-public-sector-shift-accrual-accounting-forecast-continue>
2. IFAC & CIPFA. (2025). International Public Sector Financial Accountability Index: 2025 Status Report. Available at: <https://www.ifac.org/news-events/2025-09/global-public-sector-shift-accrual-accounting-steadies>
3. IPSASB. (2025). Application of the International Public Sector Accounting Standards. Available at: <https://www.ipsasb.org/news-events/2025-06/application-international-public-sector-accounting-standards>
4. IFAC. (2025). Kazakhstan — Member Country Profile. Available at: <https://www.ifac.org/about-ifac/membership/profile/kazakhstan>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). 2020-yil 24-fevraldagi PQ–4611-son "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori. Available at: <https://lex.uz/docs/-4746047>
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). 2020-yil 24-avgustdagi 506-son "2020–2024-yillarda O'zbekiston Respublikasi davlat moliyasini boshqarish tizimini takomillashtirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori. Available at: <https://www.lex.uz/uz/docs/-4966572>
7. Innovascience.uz. (2025). O'zbekistonda buxgalteriya hisobini raqamlashtirish: imkoniyat va muammolar. Available at: <https://jets.innovascience.uz/index.php/jets/article/download/868/742/795>
8. PEFA Secretariat. (2024). Uzbekistan 2024 PEFA Assessment. Available at: <https://www.pefa.org/node/5298>
9. Gazeta.uz. (2025). O'zbekiston investitsion reytingga erishish va 29 ta yirik davlat korxonasini xususiylashtirish niyatida. Available at: <https://www.gazeta.uz/oz/2025/10/23/credit-ranking/>